

Ervaren in armoede ben je, een EDAS word je

Caleidoscoop: *Mie, jij bent een EDAS in opleiding. Je hebt vermoedelijk de langste titel van alle CLB-medewerkers. Ervaringsdeskundige in armoede en sociale uitsluiting, dat is een mondvul.*

MH: Dat is zo. Omdat armoede en sociale uitsluiting hand in hand gaan, moet je aan allebei werken. Vroeger heetten wij EDKS, ervaringsdeskundigen in kansarmoede en sociale uitsluiting, maar je kan de dingen best bij hun naam noemen, vandaar “armoede”. Om EDAS te worden, moet je armoede aan de binnenkant hebben ervaren. Het leven dat wij ooit hadden, herkennen wij in de dingen die wij nu in ons werk tegenkomen. Een verleden in armoede is een zware rugzak. Maar hoe zwaar die rugzak ook is, als EDAS hebben we geprobeerd om hem te ordenen en we gebruiken die rugzak om mensen onze wereld te laten zien.

Caleidoscoop: *Hoe doet een EDAS dat precies?*

MH: Wij veroordelen anderen niet. Wij oordelen niet. Als ik in een huisgezin binnenkom dat met armoede te maken heeft, dan zie ik heel veel dingen die met mij te maken hebben. Dan zie ik een voedselpakket én een splinternieuwe TV. Maar dat is mijn wereld: “We hebben eten en we kunnen kijken.” Mijn kijk op mijn wereld kan ik meegeven aan de hulpverlener met wie ik werk. EDAS zullen nooit tegen hulpverleners zeggen: “Dat doe je verkeerd.” Dat is soms het beeld dat men heeft van EDAS en dat vind ik erg. Ik wil niemand op de vingers tikken! Wij werken samen met hulpverleners en dat is voor ons heel belangrijk. Ik begrijp die misvatting wel. Ik weet nog goed dat toen ik begon aan mijn opleiding, ik ook dacht: “Nu ga ik dat eens veranderen in die organisaties, ik zal ze dat eens vertellen.” Maar dat is niet onze taak.

CE: Eerlijk, bij het begin van deze stage had ik ook de idee dat een ervaringsdeskundige het ons allemaal eens kon vertellen en er op wijzen hoe we het moesten doen. Ik verwachtte van Mie dat ze advies zou geven en dat ze het in de “moeilijke” gezinnen zou oplossen en dat we dan weer aan de slag konden. Maar zo werkt het niet.

Rijk aan ervaring

An Victoir sprak met een CLB-stagiaire (derdejaars) ervaringsdeskundige in armoede en sociale uitsluiting, haar tandemcollega en directeur.

We schrijven medio jaren zestig. Mijn moeder staat in het onderwijs. Eerst in een stadsschool. Daar krijgen de juffen van de directie het verzoek om vooral vriendelijk te zijn tegen de papa van Alex. Dat is die mijnheer in die rode sportwagen. Hij is advocaat, moet u weten... Twee jaar later krijgt mijn moeder het vierde leerjaar van een kleine dorpsschool toegewezen. Op sinterklaasdag wordt haar bureau bedolven onder de chocola en het speelgoed. In deze school zijn er veel kinderen die het thuis niet breed hebben. Dus brengen de andere kinderen een deel van hun cadeautjes mee. Om te delen. Niet omdat dat moet. Maar Sinterklaas, dat moet toch een feest zijn voor iedereen? “Dat hebben we hier altijd al gedaan, juffrouw!”, verzekeren de leerlingen.

Vijfenvertig jaar later vertrekken kinderen nog steeds met ongelijke kansen in het onderwijs. Achterstellings- en uitsluitingsmechanismen treffen mensen in armoede nog steeds, maar net zo goed zijn er nog altijd mensen die vinden dat je tegen armoede en haar effecten op onderwijs alles moet doen wat in je bereik ligt. Ik sprak met drie van hen. **Mie Heyligen (MH)** is bezig met een opleiding tot EDAS, ervaringsdeskundige in de armoede en sociale uitsluiting. **Carine Engelen (CE)** is maatschappelijk werkster in VCLB Noord-Oost-Limburg, vestiging Peer, en werkte een jaar in tandem met Mie. **Lieve Lambrechts (LL)** is directeur van VCLB Noord-Oost-Limburg. Wat de dames bindt, zijn hun ideeën over samen werken, hun inzet om in persistente armoede problematieken toch een verschil te maken en hun aanstekelijke lach. Die lach kunnen we u op papier niet meegeven. De rest – zo hoop ik – wel.

Caleidoscoop: Om een EDAS te worden, moet je een opleiding volgen.

MH: Dat is een opleiding van vier jaar. Ik heb net mijn derde jaar afgewerkt. Het is een zware opleiding. In het eerste jaar maken we tijd voor onze levensverhalen en leren we de andere mensen in de groep kennen. Waar zitten onze kwetsuren? Waar doet het fel pijn? Welke organisatie of dienst heeft ons geraakt? Door de verhalen die je hoort in de groep ben je altijd verbonden met minstens een van de andere deelnemers. Omdat je merkt: "Ik ben precies niet de enige die dat meegemaakt heeft." Een van onze vakken is "psychologische processen en vaardigheden". In het begin dachten wij: "Waarom moeten wij nu psychologie krijgen?" Maar we merken nu waarom dat in het pakket zit. We hebben dat ook nodig voor onszelf. Want wij komen ook mensen tegen die een oordeel vellen nog voor ze weten wie we zijn en dat is soms moeilijk.

In het tweede jaar worden we getraind om te luisteren, want goed luisteren is wat wij in de praktijk proberen te doen. Luisteren moet je leren. Ik heb vroeger ook niet altijd geluisterd, geloof me. Ik zal nooit mensen uitvragen. Meestal zit ik gewoon aan tafel. En dan vind ik dat het mijn taak is om te luisteren. We krijgen in onze opleiding ook taal. Met taal maken ervaringsdeskundigen de link tussen de hulpverlener en een huisgezin. Veel dingen die wij in gezinnen tegenkomen,

zijn een stukje van die rugzak die wij ook meedragen. Daar taal aan geven is soms niet gemakkelijk. Soms praat ik anders tegen mijn huisgezinnen dan tegen een hulpverlener. Ik durf dan mijn dialect wel eens te gebruiken en spreek met woorden waar Carine van schrikt. Terwijl die papa's en mama's dan wel weten waarover het gaat.

Langs de andere kant moet ik soms ook taal geven aan de hulpverlener. Een hulpverlener wil een huisgezin helpen en zegt: "We kunnen zorgen dat je thuisbegeleiding krijgt" of "Eigenlijk zou je dit en dat moeten doen". Dus op den duur is het niet meer "We kunnen zorgen voor...", maar hoor je een hulpverlener zeggen: "Dit is beter voor u." Dan overweldig je de mensen. Het huisgezin wil die hulpverlener niet. Zij denken: "Wat kom jij hier doen, kom jij hier de boel eens even controleren? Ik kan beter voor mijn kinderen zorgen dan jij denkt." Terwijl de hulpverlener echt niet meer wil doen dan helpen. Geen enkele hulpverlener kan zich voorstellen dat hij zou optreden als controleur. Daar staan wij, EDAS, tussen. Wij proberen die twee werelden naast elkaar te zetten. Wij luisteren evenzeer naar een maatschappelijk werker die zegt "oei, ik vind deze problematiek toch moeilijk" of "we weten niet wat gedaan, we hebben al zoveel geprobeerd" als naar het gezin. Soms kan ik iets toevoegen aan het beeld dat het gezin heeft en soms kan ik wat toevoegen aan het beeld dat de hulpverlener heeft.

Er zijn, bij aan tafel zitten, dat is het belangrijkste. Daar schrok ik zelf soms van. Zo gingen we eens op bezoek bij een alleenstaande mama. Die mevrouw had Carine al een paar keer gesproken en ze wist dat ik er deze keer zou bij zijn. Het was een goed gesprek. Toen we buiten kwamen zei ik tegen Carine: "Dat is toch fijn, dat je zo kunt werken met mensen, dat je weet wat je aan mensen kan geven." Waarop Carine antwoordde: "Mie, dit was de allereerste keer dat die mama zo over dat probleem vertelde, ik heb vandaag veel dingen gehoord die ik nog niet wist." Ik vroeg me af: "Hoe doe ik dat?" Ondertussen weet ik dat dit geen "techniekje" is dat je kan aanleren, maar wel het effect van samen te zitten en die werelden samen te brengen.

CE: Ik heb ondervonden dat een EDAS soms sneller en diepgaander contact krijgt met kansarmen. Ik heb ook de indruk dat de kansarmen zelf zich soms ook beter ondersteund voelen door een EDAS.

Caleidoscoop: Is dat niet moeilijk voor gezinnen, dat er nog een extra persoon, de EDAS, komt aankloppen?

MH: Als ik met Carine meegang, stond ik altijd op één ding. Carine moest aan het huisgezin vragen: "Mag Mie mee?" Ik heb nooit voor een gesloten deur gestaan. Ik denk dat dat te maken heeft met mijn "titel". Ook al ben ik een stagiaire, de mensen weten wel dat ik dezelfde achtergrond heb als zij. Dat praat gemakkelijker, ze leggen effectief hun leven bloot. Wij vormen een driehoek. De EDAS staat op een puntje van die driehoek, op de andere punten zitten de hulpverlener en het huisgezin. De EDAS-punt wiebelt heen en weer tussen die twee andere. Waar ik persoonlijk moet op letten en op trainen, is om mijn punt niet te sterk aan de kant van het gezin te houden. Dat vergt oefening.

Het beeld aanpassen

MH: Ik wist in het begin eigenlijk niet wat ik me bij een CLB als werkplek moest voorstellen. Mijn persoonlijke ervaringen met het CLB waren eerlijk gezegd negatief. Ik moest mijn beeld naast het objectieve beeld van het CLB leggen. Dat is een van taken in onze opleiding. Ik

v.l.n.r.: Carine Engelen (CE), Mie Heyligen (MH) en Lieve Lambrechts (LL)

merkte: "Dat klopt toch niet met mijn verhaal." Als je zo'n verschil merkt, dan moet je dat onderzoeken. En dat heb ik dus ook gedaan.

CE: Dit is ook een meerwaarde van een EDAS. Ze kunnen op die manier een positiever beeld krijgen van het CLB en dit ook doorgeven aan andere "lotgenoten". Mie heeft dit meermaals gedaan. In het begin heeft Lieve het vooral op zich genomen om de werking van het CLB te duiden. Wat is het CLB, wat zijn onze taken, hoe werken wij... Dat was de theorie, om het zo te zeggen. Mie en ik hebben het CLB-werk samen concreet gemaakt door te doen, door naar scholen en gezinnen te gaan.

LL: We hebben een centrumgids die ik samen met om het even welke stagiair doorneem. Het is een documentje van vijf bladzijden. Normaal nemen we dat op een uurtje door en weten mensen "zo werken jullie hier". Mie is enorm leergierig. Bij haar heb ik er bijna 8 dagdelen aan besteed. Bij elke zin had Mie vragen. "Hoe zit dat dan met het buitengewoon onderwijs, wat is een Type 8?" Ik vond dat fijn, iemand die interesse heeft en uitleg vraagt. Want het is effectief zo dat er een kenniskloof tussen beide werelden is (zie box). Mie heeft die overbrugd door veel vragen te stellen.

CE: In het begin is het een valkuil dat je er niet bij stilstaat dat er veel dingen zijn die een EDAS niet weet of niet kan weten en waarvan wij veronderstellen dat het gekend is. Dan moeten we wat gas terugnemen. Kijk alleen al maar naar de afkortingen die wij op een CLB zo gemakkelijk gebruiken. Mie had altijd die lijst bij de hand. En het zijn niet alleen de afkortingen. Ik had er nooit bij stilgestaan dat mensen het woord "klassenraad" niet kennen en ook niet weten wat een klassenraad precies doet.

MH: Wij staan met een voet in een wereld die ons vreemd is en met een voet in wat ons vertrouwd is. Die verschillen zien en benoemen, dat is ons werk. Ooit hoorde ik zeggen: "Maatschappelijk werkers werken van 9 tot 5. Een EDAS heeft nooit gedaan met werken." Dat klopt wel. Want als een hulpverlener 's avonds naar huis gaat, trekt hij de deur dicht en kan hij het werk even opzij zetten. Als ik straks mijn voordeur

opendoe, kom ik in een gezin zoals ik ze overdag ook heb gezien.

CE: Waarmee je niet wil zeggen dat hulpverleners geen zorgen hebben. We hebben daar vaak over gesproken. Bij hulpverleners is het leven ook niet altijd rozengeur en maneschijn.

MH: Dat is ook een stukje kenniskloof. Ik was er echt van overtuigd dat jullie 's avonds zorgeloos naar huis gingen. Maar al heb je op financieel vlak geen problemen, ook jullie kunnen thuis dingen meemaken die pijnlijk zijn. Dat heb ik ook ingezien.

Als littekens pijn doen

Caleidoscoop: *De eigenheid van een ervaringsdeskundige is dat je werkt met je eigen verleden. Dat moet soms toch moeilijk zijn.*

LL: Toen Mie startte zei ze: "CLB en Comité, die komen alleen uw kinderen weghalen." Als er in de teambesprekingen gedacht werd aan opname in een internaat, dan was Mie op haar hoede en ging ze in het verzet. Want zo pakte je kinderen weg bij ouders.

CE: Bij een overleg met het Comité of Jeugdrechtbank, had Mie het altijd lastiger. Ze kwam dan dicht op een van haar kwetsuren en belangrijk was dan om zowel op voorhand als achteraf hierover te spreken.

MH: Het Comité Bijzondere Jeugdzorg, de jeugdrechtbank... ik zou gif gespoten hebben op voorhand. In mijn hoofd zat: "Als die van het CLB komen, dan zullen ze wel met het Comité afkomen en voor je het weet ben je je kinderen kwijt." Maar dat is zo niet en dat heb ik ook echt gezien. Er waren zelfs momenten waarop ik tegen Carine zei: "Waarom doen die mensen van het Comité nu niks? Dat kan toch niet, die kinderen moeten daar weg!" Dat dat uit mijn mond komt! Maar het zal toch altijd wel wat lastiger blijven en dan houd ik mij liever iets meer op de achtergrond. Als EDAS ben ik er om bruggen te maken. Maar soms was ik toch bang dat ik de brug tussen mezelf en Carine opgeblazen had.

CE: Dat was in het begin. Maar je moet ook bedenken: je zit hier in een stage. Je zit zelf nog in een leerproces.

MH: Soms knalden onze twee werelden echt tegen elkaar. We gingen, samen met een begeleider van een dagcentrum, op bezoek bij een huisgezin. Dat gesprek liep volgens mij vlot. Op een gegeven moment kwam papa binnen. De stiefpapa van het kind waar het gesprek over ging, om precies te zijn. Maar dat zagen wij dus anders. Ik zag papa binnenkomen, knikte vriendelijk en verwachtte dat hij aan dat gesprek zou meedoen. Voor Carine was hij niet de papa van dat kind. Voor de anderen blijkbaar ook niet. Niemand zei iets tegen papa. Ik zag hoe hij rondliep, wat zat te prullen met zijn gsm, naar de tv

Hulp is zeker nodig!!

veel families zitten aan de grond

ging kijken. Het gesprek ging verder. Ik stond daar verstomd van en dacht: "Ofwel hebben ze werkelijk die papa niet gezien, ofwel klopt er hier iets niet, waar zijn die nu mee bezig?" Toen ben ik grof geworden en heb ik woorden gebruikt die ik eigenlijk niet mag gebruiken. Dat liet Carine me ook heel goed verstaan toen we weer naar huis reden. Ik kon daar eigenlijk niks op zeggen. Maar dat bleef aan mij plakken. Ik heb daar dagen mee rond gelopen. Dat merkten ze ook op de opleiding. Een van de begeleiders zei me: "Het is correct wat Carine zegt, die man is niet de werkelijke papa van dat kind." Toen heb ik voor de eerste keer gehuild. Dus kwam de vraag: "Mie, waarom ben je zo gekwetst? Vertel me wat je voelt." Ik heb thuis ook een nieuw samengesteld gezin. Ik ben stiefmama. Maar ik zie die kinderen wel graag. Ik ben degene die naar het CLB gaat en naar de school. Ik ben ook mama voor mijn stiefkinderen, wij hebben een mooi huisgezin. Dat was waar ik over struikelde.

CE: Dat is de gevoelskloof. Zoiets moet je achteraf bespreken, hoe lastig dat ook is. Ik wist niet dat ik bij Mie een kwetsuur geraakt had. Ik heb haar kunnen vertellen hoe ik dat huisbezoek ervaren heb. Ja, die papa was binnengekomen, maar ik had het gevoel dat ik met hem geen contact had gekregen en dat hij zich bewust afzijdig hield. Maar ik heb zelf ook geen initiatief genomen om die man erbij te betrekken. Inderdaad, hij hoort bij dat gezin, zijn rol is daar ook heel groot. Daar had Mie een grote taak door ons daar op te wijzen. In tandem werken is dus eigenlijk ook werken met de gevoelens die je hebt. Mie oordeelt niet, maar door het feit dat zij met haar binnenkant komt, kan ze aangeven: hier zit het niet zo goed. Dat is een fundamenteel andere manier van werken dan zeggen dat je wat verkeerd doet, een manier die wij niet gewoon zijn.

Tandemwerking

MH: In tandem werken is intens. Toen Carine en ik elkaar leerden kennen, waren wij twee verschillende mensen in twee verschillende werelden. Door samen te werken, leerden we elkaar kennen als persoon en die band was heel belangrijk. Carine heeft haar diploma,

haar job en haar titel, maar eigenlijk heb ik haar nooit zo bekeken. De samenwerking tussen de mensen Mie en Carine, daar ging het om.

CE: De tandemwerking is inderdaad belangrijk, de dialoog staat centraal. Dit vraagt wel veel energie en een grote investering, maar anderzijds is dit ook heel verrijkend. Voor een huisbezoek bereidden we het gesprek voor, bekeken we samen wat de bedoeling was en wat we zouden doen. Na het bezoek hadden we ook een gesprek. Mie, dan hielp jij wijzen op dingen die ik niet gezien had of te vanzelfsprekend had gevonden. Maar we praatten dan ook over jouw eigen proces, over jouw kwetsuren. Dat is iets wat ik heel goed heb leren zien. Jij leerde me dat mensen in armoede vanuit kwetsuren en gevoeligheden handelen en dat we daar te weinig rekening mee houden. Wat ik vroeger dacht te kennen vanuit de theorie, heb ik nu aan den lijve ondervonden.

LL: Wij walsen daar snel overheen, over de binnenkant van mensen. Dan geven wij adviezen die totaal niet aanslaan. Een paar jaar geleden schreven wij met de centra van VCLB Limburg een visietekst

BOX: DE KLOOF (bron: www.de-link.net)

EDAS maken de kloof tussen (kans)arm en (kans)rijk aan den lijve mee. Zij wijzen er op dat die kloof verschillende aspecten heeft.

- De structurele en participatiekloof: iedereen heeft recht op onderwijs, huisvesting, gezondheid, maatschappelijke dienstverlening, recht, tewerkstelling... maar kansarmen zien hun rechten minder vaak vervuld.
- De gevoelskloof: kansarmen getuigen vaak van een zwaar gekwetste binnenkant. Het existentieel verlangen van de mens om erbij te horen is bij hen vaak niet (volledig) vervuld...
- De kenniskloof: armen hebben heel weinig kennis van de maatschappij en haar instituties, ze weten weinig hoe de samenleving functioneert, bijv. ze weten dikwijls niet hoe ze in regel moeten blijven met kinderbijslag, mutualiteit, werkloosheidsvergoeding, studiebeurs... Maar het reikt nog verder. Ze weten niets van de leefwereld van de modale burgers.
- De vaardigheidskloof: vaardigheden worden aangeleerd van bij de geboorte binnen de band die er is tussen ouders en kinderen. Een belangrijke oorzaak voor het ontbreken van deze vaardigheden schuilt in het ontbreken van voorbeelden. Het aanleren van vaardigheden op latere leeftijd wordt bemoeilijkt door te weinig mentale en emotionele ruimte om nieuwe vaardigheden te leren. Verworven kennis omzetten in nieuw gedrag is moeilijk, je krijgt de kans niet om te experimenteren, om de verloren schade bij te benen.
- De krachtenkloof: positief bij de EDAS is de ongelooflijke motivatie en draagkracht en de grote solidariteit en strijdbaarheid. Zij hebben geleerd om het hoofd boven water te houden en hebben het moeilijk met een betuttelende benadering want dit staat een respectvolle en gelijkwaardige verhouding in de weg en ontnemt groeikansen. Armen zijn radars van gevoelens.

kansenbevordering. Bij elke zin die daar staat, denk ik wel eens: "Wat hebben we hier nu toch geschreven, dat is niet doorleefd." Ik denk dat ik het nu anders zou schrijven. Ik geloof 200% in persoonlijk ervaring opdoen met een stagiair of een ervaringsdeskundige op de werkvloer. Het is maar door samen te werken en te praten dat je andere verhalen krijgt, dat dat echt leeft. Je komt er niet door boekjes te lezen over kansenbevordering.

Aanklappen en loslaten

Caleidoscoop: *Julie beklemtonen dat je als hulpverlener samen met mensen moet werken en niet "voor" mensen, want dat verglijdt naar werken boven de hoofden van mensen heen. Maar het is toch ook zo dat je net met arme gezinnen moeilijk een werkbare relatie krijgt. Hoe begin je dan?*

CE: Wij weten dat kansarme mensen soms heel direct zijn in hun communicatie, in onze ogen zelfs brutaal. Mie kon ons vertellen waarom dat zo is. Ze zei ook: "Kijk daar door, ga er met hen over in dialoog." Want op zo'n moment heb je te maken met de vaardigheidskloof. Commu-

niceren vraagt veel vaardigheden en niet alle mensen hebben die geleerd. Ze hebben geen model gehad. Hulpverleners verwachten soms impliciet dat mensen hun oude gewoontes afleren en de “gewone” manier van communiceren leren. Maar respect hebben betekent ook: door gedrag of communicatiestijl heen kunnen kijken en de boodschap verstaan. Als we dat niet kunnen, blijven we conflicten hebben.

MH: Soms is voor de mensen maar een ding belangrijk. Hun dag begint altijd in chaos. Als je dan als hulpverlener aan die deur staat en je begint met simpelweg te vragen “Hoe gaat het met u?”, dan heb je je eerste zet gedaan. Dan aanvaarden mensen je wel want dan voelen ze: “Er is toch iemand die denkt aan mij, die wil weten hoe het met mij is.” Maar het is soms moeilijk. Dan hoor je aan de telefoon allerlei uitvluchten om de medewerkers van het CLB niet binnen te laten. Ik vind dat soms heel erg. Ik ken het CLB nu van de binnenkant. Ik zie hoeveel moeite CLB'ers doen om mensen werkelijk te kunnen helpen. Soms zag ik dat Carine tegen een muur liep. Toch gaf zij niet op. Telkens opnieuw pakt zij die telefoon, telkens opnieuw probeert ze te praten, iets op te bouwen. Zij kan bij een huisgezin komen en het gevoel hebben “wat een chaos is het hier”. Als ik tegen jou “chaos” zeg, dan zou jij daar niet durven gaan zitten! Voor mij is dat een thuisomgeving. Carine – bij wie alles geordend is – stapt in een wereld die haar helemaal vreemd is. Maar zij lost haar huisgezin niet. Zij gaat even goed aan die tafel gaan zitten om mee naar oplossingen te zoeken.

CE: Door aanklampend te werken, door er te blijven in geloven, te blijven bellen en aan die deur te staan, krijg je op de duur wel wat openingen. Je komt iets nabijer. Dan kun je wel emancipatorisch gaan werken. Bij sommige gezinnen moet je bij wijze van spreken tien keer voor de deur staan. Je hebt een afspraak gemaakt, het lukt weer niet, ze zijn weer niet thuis. Maar de laatste keer hangt er dan een briefje op de deur: “Sorry, ik ben niet thuis.” Dan zeg je: “Daar zijn we blij mee, voor de eerste keer in drie jaar hangt er een briefje om te verwittigen.” Dat houden we niet altijd vol. Ik vind het daarom ook fijn dat Mie bij bepaalde gezinnen zegt: “Kunnen we hier nog

verder gaan? Er zijn grenzen.” Ik zou van jou verwacht hebben Mie, dat je altijd zou zeggen “We blijven er voor gaan.”

MH: Je moet je grens trekken. Ik vind het fijn dat CLB'ers het niet snel opgeven, je moet me niet verkeerd begrijpen. Maar je doet alle moeite van de wereld en gaat het dan nog wel? Ik zal een gezin nooit veroordelen, maar ik vraag me wel af waar de grens van hulpverlening zit. Bij sommige gezinnen maak ik als EDAS ook geen verschil. Je moet dan loslaten. Je kunt niet anders.

De EDAS aan het werk in CLB

Caleidoscoop: *Als EDAS ben jij vooral de link tussen ouders en CLB. Ben jij dat ook voor leerlingen?*

MH: Ik heb altijd met de gezinnen of de leerkrachten gewerkt.

CE: Wij werkten voor het buitengewoon basisonderwijs en daar hebben we sowieso vaker de ouders als partner aan tafel. Mochten we in het secundair gewerkt hebben, dan hadden we als tandem met de leerlingen kunnen werken. We hebben wel met de leerkrachten gewerkt. Op een pedagogische studiedag van een scholengemeenschap hebben we voor de leerkrachten van het basisonderwijs een workshop verzorgd.

MH: Ik kwam daar in contact met de leerkrachten en de directeur. Aan leerkrachten proberen uit te leggen wat armoede kan doen bij een kind, ik vond dat bar moeilijk. Ik was bang om op hun tenen te trappen. Carine kwam op de idee om het beeld van de rugzak te gebruiken. Ik heb een rugzak, leerkrachten en CLB'ers ook. Vanuit die idee hebben we dan een getuigenis gebracht. Op een gegeven moment had een juf het over de kleding. Ik schrok en dacht: “Nu kijken ze weer naar die buitenkant.” Dus ben ik vragen gaan stellen aan de leerkrachten. “Stel je voor dat er straks aan de schoolpoort een heel deftige mama staat. Daarnaast een Ma Flodder figuur” –ja, zo zeg ik dat, zij is met haar rubberlaarzen toch de beroemdste ma van heel België? – “Naar wie ga je het eerst toe?” “Tja,” zeggen leerkrachten dan, “naar die deftige mama.” Ik zeg: “Waarom? Je kunt toch ook naar ma Flodder gaan,

want die heeft evenveel recht om te weten hoe haar kind het doet!” Ik laat een stukje van mijn wereld zien, op school en ook op het CLB. Een van mijn werkpunten tijdens de opleiding was “zelf iets aanbrengen of voorstellen”. Dat heb ik gedaan door de dvd van De Link! voor te stellen aan het team BuO en daar zelf vragen over op te stellen. Dat vond ik niet simpel. Ik heb dat ding wel een keer of tien bekeken! In elk fragment zat een stukje van mijn leven en dat maakt het moeilijk om daar vragen over te stellen. De vragen die ik had bedacht, heb ik dan voorgelegd aan Lieve en Carine om te kijken: laten we het zo of zullen we het anders formuleren, zijn er nog betere woorden?

CE: In de dvd en in het verhaal van Mie vonden we de rode draad: die eigen ervaringen, dat is de inzet. Dat maakt nu net het grote verschil tussen een EDAS en een hulpverlener, het inzetten van de eigen ervaring, de eigen gevoelens, de eigen herkenning en hierdoor aan hulpverleners het perspectief van de kansarmen schetsen. Daar konden we als team in dialoog over gaan.

MH: Ik doe niet hetzelfde als een maatschappelijk werker. Ik heb een andere rol. Als daar onduidelijkheid over is, komen er problemen. Zo zat ik eens zonder mijn tandepartner Carine in een vergadering op onze vestiging in Bree. De CLB'ers daar dachten dat ik een “klassieke” hulpverlener was. Dat is mijn rol niet en daarom werd het wel even een moeilijke vergadering.

LL: We hadden met Mie afgesproken dat ze de vergadering zou volgen en vragen zou noteren. Maar op een gegeven moment zei iemand wat waardoor Mie fel geraakt werd en zij reageerde heftig. De collega's waren dat niet gewoon, die voelden zich gekwetst. Dat hebben we nadien moeten uitklaren.

MH: Ik voelde me toen heel schuldig. Ik wil geen mensen choqueren. Echt niet, dat is nooit mijn bedoeling. Ik heb achteraf dan ook mijn excuses aangeboden voor mijn communicatie, de manier waarop ik de dingen gezegd hebt.

CE: Maar aan de andere kant konden we ook wel duiden: wat was jouw inhoud, welke boodschap heb jij hier willen

brengen? Het is heel belangrijk geweest dat we dat hebben opgesplitst.

Hoe haal je een EDAS binnen?

Caleidoscoop: *EDAS lopen stage in organisaties. Jij koos voor het CLB. Was je daar goed op voorbereid?*

MH: Bij het voorbereiden van de stages hebben de procesbegeleiders van de EDAS-opleiding een belangrijke rol. Zij werken ook in duo.

CE: Veerle, een van de procesbegeleiders kwam langs in juni om de stage van september vorm te geven. Zij is pedagoog en docente in de EDAS-opleiding. Zij kwam toelichten wat de stage inhoudt en zocht een match tussen de organisatie, in dit geval dus het CLB, en de EDAS in opleiding.

MH: Nebahat, de tweede procesbegeleider, is een opgeleide ervaringsdeskundige die al in het werkveld staat. Zij kent onze

kwaliteiten en zij kan dus aangeven wat de stagair-EDAS voor de organisatie kan betekenen.

CE: In juli hebben we dan samen met Mie, Nebahat en Veerle de concrete afspraken gemaakt over de werkverdeling, de taken, de tandemwerking op het CLB. We waarderen het ook dat er een goede ondersteuning en opvolging was door de procesbegeleiders van de opleiding.

MH: Het traject wordt altijd door procesbegeleiders gevolgd. Zij weten welke kwaliteiten wij meedragen en ook wat onze werkpunten zijn. Als wij op stageplek komen, dan hebben we ook doelen waar we rond werken. Een van mijn doelen was bijvoorbeeld "een tijdsplanning maken en die goed beheeren". Ik heb heel veel geleerd hier. Wat ik ook leerde is dat ik daadwerkelijk iemand nodig heb die naast me staat. Daarom zeg ik ook: "Een ervaringsdeskundige moet tandemwerken."

Caleidoscoop: *Lieve, jij hebt beslist om met een EDAS te werken. Het aanbod is er al een tijdje, de vraag bij de CLB's is blijkbaar niet zo groot. Hoe komt dat eigenlijk?*

LL: Werken met EDAS is inderdaad mogelijk geworden in 2006. Wij hebben er de eerste keer informatie over gekregen in 2008 op een mandaathoudersdag van het Departement Onderwijs, waar we ook een EDAS hoorden die op een CLB in West Vlaanderen stage had gelopen. Later maakten we kennis met TAO² en De Link³. In juni 2011 luisterde ik samen met de andere directeurs van ons net naar een delegatie van Recht Op, dat is een vereniging waar armen het woord nemen. Zij kwamen het CLB-dossier⁴ voorstellen. Dat dossier kende ik goed, want de communicatietips die er in stonden, gebruikten wij al op ons centrum. Zo kleven wij bijvoorbeeld in de agenda van de leerlingen een stickertje met de namen van het schoolteam er op. Ik voelde telkens: dit prikkelt mij, dit boeit mij. Toen op het directiecomité van Limburg de vraag van VSPW⁵ kwam of er een CLB was dat een EDAS stagair kon opnemen, wist ik meteen dat ik dat wou

Foto: Svilen Milev

doen. Voor de tandemwerking dacht ik meteen aan Carine. We hebben in het Limburgse beleidsplan 2009-2012 van kansenbevorderend werken een speerpunt gemaakt en voor structurele inbedding gekozen. Elk CLB heeft wel een groep rond kansenbevordering. Die beleids optie hard maken door een EDAS in te zetten, daar zijn wij inderdaad de eersten in geweest. Misschien kan onze ervaring andere CLB's prikkelen. Ik weet dat het aanwerven van een EDAS, van mensen die een andere scholing of een andere cultuur hebben, een beetje beangstigend is. Ik beseftte wel dat we een groot engagement zouden aangaan. Daarom hebben we dat vooraf toch goed overwogen.

CE: Ik zou het zeker opnieuw doen, hoor. Maar het vraagt toch een ander engagement dan een andere stage of het aanwerven van een andere collega, precies omdat die tandemwerking het cruciale element is. De samenwerking is soms ook erg "persoonlijk", dat is intens. Bijkomend vraagt het ook wat organisatie om alles te plannen, rekening houdend met de dagen waarop de EDAS opleiding volgt en de andere taken die al gepland zijn binnen het CLB.

LL: Als ik erop terugkijk, vind ik dat de persoon die de tandemwerking op zich neemt, van een aantal andere taken op het centrum zou moeten worden vrijgesteld. Nu is het deels vrijwilligerswerk. Je moet natuurlijk iemand hebben die tandempartner wil zijn, maar je moet ook goede afspraken maken. Ik zou tegen andere CLB's zeggen: "Doe het! En maak die tandemwerking mogelijk door samenwerking van het hele team."

Een EDAS verandert je organisatie

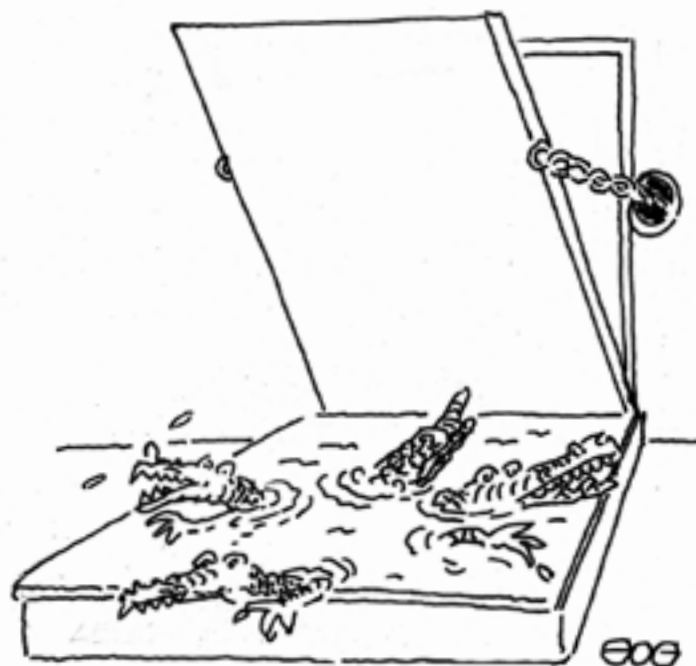
LL: Ik merk dat ik als directeur door de samenwerking met Mie ook veranderde. De collega's voelen nu precies ook dat ik zelf meer opensta voor de binnenkant en kwetsuren van mensen. Ik durf mezelf ook meer kwetsbaar opstellen als mij iets dwars zit. Dat maakt dat je heel anders naar mensen op de werkvloer kijkt. Carine, als jij nu op huisbezoek gaat zonder Mie, ga jij waarschijnlijk ook op een andere manier contact leggen. De gevoelskloof, die gekwetste binnenkant, die is bij mensen in armoede heel extreem, maar iedereen draagt kwetsuren mee. Uiteindelijk is de essentie "erbij willen horen, maar niet kunnen". Toen we na de stage afscheid namen op het CLB, liet Mie in een mailtje weten: "Wat voor mij het belangrijkste geweest is, is dat ik respect kreeg en dat ik als mens benaderd werd." Ik heb nooit eerder een stagiair die existentiële dimensie weten verwoorden.

CE: Dat had mij ook heel fel aangegrepen en dan trek je dat ook door naar de gezinnen of de mensen waarmee je werkt. Het effect mag echter niet enkel bij de tandem blijven. Lieve, jij hebt de rol van mentor heel serieus opgenomen. Een dag per maand investeren, dat is niet niks.

We hebben gesprekken gehad met ons twee en met ons drie. Je zorgde ook dat de deskundigheid van Mie kon doorsijpe- len in het hele CLB.

LL: Dat moet ook, want anders gaat de rijkdom verloren. "Laten we stoppen met boekjes lezen over kansenbevordering en de mensen de kans geven om met een EDAS de weg te bewandelen", dat was volgens mij de beste werkwijze. We hadden het er onlangs nog over op een netwerk ontmoeting rond kansenbevoorde- rend werken. Diensten worden voortdu- rend gestimuleerd om projecten rond kansenbevordering aan te vragen. En dan beginnen mensen te fantaseren, natuurlijk. Met alle goede bedoelingen wordt daar verzonnen dat kansarmen huiswerkbege- leiding of wat dan ook nodig hebben. Daar krijg je dan een of twee jaar subsidies voor en dan is het project weer gedaan. Ik zou die fondsen eigenlijk liever besteed zien aan diensten die intensief met kansarmen, bijvoorbeeld met een EDAS, samenwerken en eerst luisteren naar de noden vooraleer ze een aanpak uitwerken. Daar geloof ik veel meer in dan in al die projecten. Dat is mijn standpunt.

MH: Daarom denk ik ook dat een ervaringsdeskundige op één CLB niet voldoende is als je samen met alle CLB's een beleid wil maken.

"kenniskloof tussen beide werelden moet overbrugd worden." Een hele uitdaging!!

Andere horizonten...

Caleidoscoop: *Mie, jouw stage op dit CLB zit erop. Zou je dit werk later verder willen doen?*

MH: Ik heb hier heel graag gewerkt en ik ga de mensen heel hard missen. Maar mochten ze me vragen: "Wil je in dit CLB blijven?", dan is het antwoord "Nee, nu nog niet." Want ik wil nog meer ervaring opdoen, op andere plaatsen.

LL: Je staat ook voor een prachtige nieuwe uitdaging, want je gaat stage lopen bij TAO Limburg, een vormingsdienst waarop organisaties beroep kunnen doen als ze inzichten willen verwerven in armoedemechanismen. Zij werken ook met een opgeleide ervaringsdeskundige.

CE: Jouw taakinvulling zal daar heel anders zijn dan hier, want dat is een totaal andere organisatie.

MH: Voor het coachen en de vormingen ga ik uit mijn comfortzone moeten komen. Maar dat moet, want dat is een leerervaring. Ik word op die manier rijk... Trouwens, je kunt zo rijk zijn als je wil, als je geen vrienden hebt, dan ben je een arme mens.

MEER WETEN?

Carine Engelen en Lieve Lambrechts laten weten dat ze bereid zijn om te reageren op vragen en bedenkingen van de lezers. Mailen kan naar bree@vclblimburg.be.

In het boek "Ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting in de CLB's" (2008) van het Departement Onderwijs en Vorming – Afdeling Ondersteuningsbeleid, vindt u nog meer inspirerende praktijkverhalen en kan u nalezen hoe het aanwerven van een EDAS precies in zijn werk gaat. Het boek is gratis te downloaden op <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/ervaringsdeskundigen-in-de-armoede-en-sociale-uitsluiting-in-de-clb-s>.

Wie meer wil weten over de opleiding en stages van EDAS, kan terecht bij De Link op <http://www.de-link.net>. Overigens wordt De Link internationaal: zij starten een Europees Centrum dat de opleiding van ervaringsdeskundigen ondersteunt en promoot. In een eerste fase wordt onderzocht hoe men in Europa werkt rond sociaal uitgesloten groepen en of het lukt om de aanpak met ervaringsdeskundigen te implementeren. Meer info vindt u op www.themissinglinkeurope.eu.

1 De "Missing Link" is een documentaire van Fabio Wuytack over armoede. Hij gaat over de binnenkant van armoede, in de marge van de welvaartstaat. In gesprekken met mensen die de armoede aan den lijve hebben ondervonden, komt de psychologische kant van armoede boven water: Hun levenservaringen confronteren de kijker met de impact van sociale uitsluiting. Wie de dvd wil aankopen kan dat via info@de-link.net.

2 TAO staat voor Team Advies en Ondersteuning. De website van TAO Limburg vindt u op <http://www.tao-armoede.be>.

3 Vzw De Link staat in voor de coördinatie van de opleiding en tewerkstelling van ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting.

4 Recht-Op vzw (2009). Dossier CLB: Van wantrouwen naar dialoog. Gratis te downloaden via http://www.vlaams-netwerk-armoede.be/documents/beleidsdossiers/07_1027%20Recht%20Op_CLB.pdf.

5 VSPW stond toen voor Vormingsleergang Sociaal Pedagogisch Werk, nu Vorming-Samenleving-Persoon-Werk genoemd.

Geheugenproef 15 woorden

De "15 woorden" is een bekend diagnostisch instrument bij het opsporen van geheugen- en concentratieproblemen. In 2002 werd deze test, in de versie van prof. J. Stinissen (1975), herwerkt tot een hedendaags instrument met een zo laag mogelijke culturele vooringenomenheid (Magez, Stinissen, & Geerinck, 2002). Vooral de uitgebreide en betrouwbare normering op grote groepen leerlingen uit het derde en vierde leerjaar van de lagere school (N = 1000) stond borg voor de kwaliteit. Nadien werden normen toegevoegd voor de andere leerjaren van het basisonderwijs (Magez & Stinissen, 2007).

Walter Magez en Ivo Bernaerts hebben nu (2012) ook normen opgesteld voor het secundair onderwijs. Zo is deze proef de enige geheugenproef met normen voor het hele leerplichtonderwijs.

Het volledige pakket (handleiding, cd-rom, alle normen) kan je bestellen voor €25 via www.vclb-service.be (rubriek "algemeen" bij "basis- en secundair onderwijs").